

Summary
O.V.Polishchuk**Peculiarities of Law Training of the Junior Teenagers of Boarding Schools**

The author of the article examines the specificity of law training of the junior teenagers of general educational boarding schools. The attention is accented on social-pedagogical rehabilitation as one of the conditions of increase of the effectiveness of law training of the junior teenagers of boarding schools. Its application in the process of law training of the junior teenagers under the conditions of establishments of boarding school type is shown. The functions of the legal training teenagers of the boarding schools as for the social-pedagogical rehabilitation have been determined: compensational, diagnostic-prognostic, adaptational, correctional, and preventive. Methodic recommendations to the pedagogues of general educational boarding schools as for effective organization of the legal training of the junior teenagers have been offered.

Key words: law training, social-pedagogical rehabilitation, general educational boarding school, junior teenagers.

Дата надходження статті: «21» березня 2013 р.

УДК 781.071.5:929-051 Е.Гордон (73) (045)

Ю.В.ПОПЛАВСЬКА-МЕЛЬНИЧЕНКО,
кандидат мистецтвознавства
(м.Хмельницький)

Теорія музичного навчання Едвіна Гордона

У статті розглянуто особливості теорії навчання музиці відомого американського вченого-дослідника та педагога Едвіна Гордона, розкрито зміст та суть введеного ним нового терміну та поняття «аудіація» («audiation»), визначено типи аудіації та етапи підготовки до аудіації, подано порівняння процесів освоєння мовною інформацією та музичною інформацією, виділено їх спільні засади, виявлено зв'язок даної теорії з іншими методиками раннього музичного розвитку дітей. На основі цього матеріалу зроблено висновок, що дана теорія є унікальною у спробі залучити психологічні принципи до викладання та вивчення музики, а також що вона може бути надзвичайно корисною у музичній педагогіці.

Ключові слова: Едвін Гордон, теорія музичного навчання, аудіація.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Зниження загальної кількості музично-освічених людей в нашому суспільстві спонукає науковців та педагогів шукати нові шляхи та методи навчання музиці, які б стали ефективними та стимулюючими у цій галузі. Ці ж проблеми хвилювали відомого американського вченого та педагога Едвіна Гордона, який провівши ряд емпіричних досліджень, розробив власну теорію навчання музиці.

Аналіз досліджень і публікацій... Теорія музичного навчання Е.Гордона, на жаль, дуже мало відома українській мистецько-педагогічній спільноті. Аналізу даної системи не має в жодному вітчизняному підручнику або іншій науково-методичній літературі. Усі матеріали містяться лише у іншомовних джерелах. Це безпосередньо книги Е.Гордона, праці польських вчених Е.А.Zwolińska, М.М.Gawrylkiewicz, а також статті в американських журналах (М.Е.Byrd, С.С.Taggart). З цього огляду дана стаття є першою спробою проаналізувати згадану вище теорію.

Формулювання цілей статті... В даній статті ми намагалися проаналізувати головні аспекти теорії музичного навчання відомого американського вченого-дослідника та педагога Е.Гордона.

Виклад основного матеріалу... Едвін Гордон (нар. 1932) – відомий американський професор-дослідник, педагог, автор, редактор та лектор в галузі музичної освіти.

На основі численних емпіричних досліджень та спостережень професор Е.Гордон зробив вагомий внесок у вивчення музичних здібностей, навчання теорії музики, її ладових та ритмічних структур, музичний розвиток немовлят та маленьких дітей, ввів новий термін та поняття «audiation». Він є автором багатьох книг, монографій, статей, а також семи, високо оцінених, тестів по виявленню музичних здібностей.

Його концепція музичного розвитку особистості, отримала всесвітнє визнання і поширення в багатьох європейських країнах насамперед завдяки тому, що вона спрямована не тільки і не стільки на виховання професійних музикантів, а передусім допомагає сформувати креативну і самоактуалізовану особистість, котра через спілкування з музикою зможе розкрити весь свій

інтелектуальний потенціал і комплекс здібностей в будь-якій царині. Ним створений спеціальний інститут музичної освіти (The Gordon Institute for Music Learning) [8].

Система Е.Гордона ґрунтується на зв'язках музичного і лінгвістичного мислення і поширює засади теорії японського музиканта-педагога Шінічі Сузукі про сприйняття музики так само, як материнської мови, тобто, розпочинає заняття музикою не з 3–4 років, а з перших днів і навіть ще до народження дитини. З іншого боку, система Е.Гордона не стільки спрямована на те, щоби дитина неодмінно навчилась добре грати на будь-якому інструменті, скільки має на меті формування максимально чутливого, повноцінно різнобічного і скоординованого сприйняття музики у найбільш розмаїтих її історичних, національних, жанрових, образно-тематичних зрізах.

Теорія музичного навчання, досліджена та розроблена Е.Гордоном з середини 1950-х років і до тепер, – являє собою ряд ідей про те, як людина навчається музиці через *audiation*. Цей спеціальний термін, вчений ввів у 1975 р. для пояснення особливого психоакустичного явища, а саме – процесу уявного слухання та осмислення музики навіть тоді, коли реальне її звучання відсутнє. *Аудіація* співвідноситься до звука, як уява до образу, оскільки в англійській мові не існує слова, схожого на загальноновживаний термін «уява», призначений для характеристики особливого типу уяви слухових образів (адже «*imagination*» має на увазі візуальні образи). *Audiation* – це пізнавальний процес, за допомогою якого мозок надає значення музичним звукам. По суті, *audiation* в музиці є аналогом мислення в мові, а точніше – це розвиток та спосіб формування музичного мислення. В українській музичній теорії відповідного терміну, який би позначував суть явища не має. Польські музикознавці (Е.А. Zwolińska, М.М. Gawryłkiewicz) теж користуються словом аудіація (*audiacja*) [3], тому для зручності викладу подальшого матеріалу, ми також будемо використовувати термін аудіація.

Поняття аудіації не слід плутати із традиційним прослуховуванням музичних творів або простим сприйняттям звуків. Вона також є дещо більше, ніж просто форма слухової імітації. Розвинена аудіація включає в себе необхідне розуміння музики для того, щоб дозволити собі прогнозування музичних моделей або певних музичних структур (*patterns*) в незнайомій музиці.

Для того, щоб краще зрозуміти, що саме має на увазі Е.Гордон під багаторівневим, об'ємним поняттям «аудіації», варто навести цитату з його книги:

«Хоча музика не є мовою, процес аудіації (*audiating*) і надання певного значення музиці є таким самим, як і мислення та надання значення мовленню. Коли ви слухаєте мову, ви надаєте значення тому, що було сказано, згадуючи та утворюючи зв'язки з тим, що ви чули раніше. В той же час, ви можете очікувати або прогнозувати те, що ви почуєте далі, спираючись на свій досвід та розуміння. Аналогічним чином, під час прослуховування музики, ви осмислюєте те, що почули, пригадуючи почуте вами раніше. Одночасно, ви очікуєте або прогнозуєте те, що почуєте далі, спираючись на свої власні музичні досягнення. Іншими словами, коли ви аудіюєте (*audiating*) під час слухання музики, ви підсумовуєте та узагальнюєте ті конкретні музичні моделі, які ви щойно почули і прогнозуєте, що буде звучати далі. Кожна дія стає взаємодією. Те, що ви аудіюєте, залежить від того, що ви вже проаудіювали. Чим ширше та глибше розвивається аудіація, тим більше вона у змозі відображати саму себе. Слухачі, які не аудіюють, як правило не знають, коли уривок з незнайомої або знайомої музики добігає свого кінця. Вони можуть заплодувати будь-коли або не заплодувати взагалі, поки не отримають підказки від інших слухачів, які аудіюють. Під час процесу аудіації ми рухаємося та співаємо у своїй голові, і нам зовсім не потрібно рухатися або співати насправді» [5, с.5–6].

Аудіація є важливим елементом теорії навчання музики, науковим дослідженням, заснованим на поясненні того, як люди навчаються музики, в процесі самого цього навчання. Хоча термін «аудіація» поки що не увійшов в загальноприйняту (як зарубіжну, так і українську) музичну термінологію, він продовжує набувати популярності в музичних педагогів різних країн. При тім Е.Гордон постійно критикує традиційно мислячих вчителів музики, які не навчають аудіації, не виховують активну образно-звукову уяву, яку він розглядає як основу музикальності.

Слід зазначити, що і перед Е.Гордоном були спроби видатних педагогів-музикантів сформулювати і впровадити в педагогічну практику аналогічні засади. Так, наприклад, в методиці Золтана Кодая термін «внутрішній слух» може розглядатись дещо подібно до аудіації. Метод Кодая пропонує наступну просту практичну техніку для розвитку внутрішнього слуху: проспівати чи заграти музичну п'єсу, по черзі співаючи деякі такти в голос, а деякі виконуючи за допомогою внутрішнього слуху.

Проте, незважаючи на деякі подібності внутрішнього слуху та аудіації, Е.Гордон заперечує їх тотожність. Він стверджує: «Хоча імітація може служити першим кроком до розвитку аудіації, її не варто плутати з самою аудіацією. Імітація, яку подекуди називають внутрішнім слухом, є продуктом, в той час, як аудіація є процесом» [6, с.4].

Едвін Гордон базує теорію музичного навчання на численних дослідженнях в галузі психоемоційного потенціалу, який має кожна людина для досягнення певних музичних успіхів. Музичні здібності та музичні досягнення особистості часто відрізняються, але при правильному підході виявляються тісно взаємопов'язаними, оскільки музичні здібності, якщо їх правильно розвивати – це той потенціал можливостей, який неодмінно приведе до значних музичних досягнень, тобто музичні досягнення – це реалізація цих можливостей. Е.Гордон вважає, що ми всі народжені з більшими чи меншими музичними здібностями, тому неправильно говорити, що хтось «не має слуху», «немузикальний» тощо. Але, аналогічно до інших видів здібностей людини, існує надто широкий спектр (діапазон) рівнів музичних здібностей. Більш того, і музичні здібності, і музичні досягнення доволі інтенсивно залежать від рівня музичної аудіації (audiation). Таким чином, вчений робить висновок, що наш потенціал до музичного навчання та наші музичні досягнення базуються на нашому музичному мисленні.

В своїх дослідженнях Е.Гордон стверджує та на прикладах переконливо доводить, що музичні здібності найбільш інтенсивно розвиваються від народження приблизно до віку 9 років, а потім стабілізуються. Взаємодія між музичними здібностями, які ми отримуємо при народженні, та музичним оточенням, яке ми маємо протягом перших років життя, визначає рівень індивідуального музичного розвитку.

Протягом перших років життя в ідеалі кожна людина повинна отримати багатогранні, різноманітні і послідовно представлені музичні враження, які вона сприймає в ігровій чи будь-якій іншій формі, при тому беручи у процесі освоєння звукового світу активну участь. Потім приходить етап формальної музичної освіти в школі, який дозволяє нашому попередньо набутому музичному потенціалу максимально стабілізуватися та інспірувати музичні досягнення. Е.Гордон пояснює, що через природне освоєння звукового, музичного середовища, а також початкову музичну освіту ми розвиваємо так звані «music vocabularies». Дослівно це словосполучення перекладається з англійської як «музичні словники», але оскільки для точнішого розуміння явища слід подавати не дослівний, а змістовно доцільний переклад, то дозволимо собі замінити його на «джерела інформації» (мовної або музичної), або, що відповідає завданням системи, «музичний словниковий запас». Адже йдеться про те, що дитина, спілкуючись з музикою від перших днів свого життя певним чином, природно набуває потрібний музичний досвід і має можливість інакше сприймати і спілкуватися з музикою не лише в дитинстві, але й протягом усього життя.

Далі вчений порівнює розвиток джерел музичної інформації з початковим розвитком джерел мовної інформації і природно знаходить у цих процесах багато спільного.

На думку Е.Гордона, музика та мова мають певні паралелі та відмінності. Наприклад, дитина вивчає рідну мову за допомогою розвитку п'яти джерел вербальної інформації (vocabularies): слухання, мовлення, мислення, читання та письмо. В утробі матері плід, що розвивається, починає формування словникового запасу через прослуховування, сприйняття та реакцію на певні звуки. Народжуючись, дитина продовжує поглиблювати та розширювати цей запас шляхом слухання та сприймання того, що дорослі чи діти говорять до неї або в її присутності. Об'єм цього словникового запасу залежить від об'єму лексики, що використовується в даному оточуючому середовищі. Різноманітні мовленнєві комбінації, які чує дитина від тих, хто її оточує, дозволяють малюку використовувати усі згадані джерела інформації. Коли дитина починає говорити, у неї розвивається мовлення, згодом мислення. У молодшому шкільному віці додається читання та письмо. Розуміння мови під час слухання та розмови, робить можливим усвідомлення дитиною мови під час читання та письма [4].

Позиція Е.Гордона полягає в тому, що усі види джерел музичної інформації дитини розвиваються, на його думку, подібним чином. В результаті отримуємо п'ять аналогічних мові джерел – фундаментальних стимулів музичного розвитку: слухання, виконання, audiating/імпровізація, читання та письмо. До народження в дитини розвивається імпульс слухання музики, що звучить в оточуючому її середовищі. Після народження ця сфера звукових вражень розширяється шляхом сприйняття того, що співають або грають дорослі в присутності дитини. Чим більше різноманітної музики чує дитина, тим глибшими та багатшими можуть стати її музичні слухові враження, які в свою чергу стануть основою для розвитку усіх наступних джерел музичної інформації [5].

Хоча діти не можуть бути одразу народжені з відповідною музичною вразливістю, що фіксується англійським словом «audiating», проте вони народжуються готовими до її розвитку, тобто мають потенціал, що англійською транслюється як «to audiate». В ідеалі дорослі та однолітки з оточення дитини виховують їх аудіацію, музичні здібності та сприяють музичним досягненням, починаючи від народження. Подібно до того, як навчання мови у дитини відбувається через комунікативні процеси обміну інформацією з дорослими та однолітками (про що писали ще

Б.Брунер та Л.Виготський), так само і музичний тезаурус, тобто об'єм музичної інформації, утворюється та розвивається через музичне спілкування з дорослими та однолітками. Початкове навчання музики, як і початкове навчання мови не може бути формальним процесом, завжди має індивідуальні особливості, але все ж таки залишається послідовним [5].

Стверджуючи, що для переходу до аудіації необхідно підготуватись, Е.Гордон пропонує чотири етапи підготовки, які дуже подібні на етапи підготовки у вивченні мови.

- в перші місяці ми чуємо звуки;
- у 9-18 місяців ми вчимося їх артикулювати;
- потім ми починаємо говорити;
- від 5-ти років розпочинається шкільний етап, коли ми чуємо, читаємо, пишемо.

Так само з музикою:

- спочатку проходить етап слухання, під час якого формується наш звуковий словник;
- після того настає етап виконання, під час якого ми імітуємо звуки (наприклад співаємо);
- в більш свідомому віці доцільно перейти на етап читання, коли ми прочитуємо музику,

розшифровуючи символи;

– найвищим рівнем стає етап запису музичного тексту, коли ми вивчаємо музичну теорію, вчимося імпровізувати (паралельно до вивчення граматики у мові).

Таким чином, уже з 8 років можна переходити до повноцінної аудіації, тобто до етапу, подібного до мислення в мові, на якому можливим стає, наприклад, передбачення подальшого розвитку пісні в різних її виразових засобах, зокрема, визначення наступної ритмічної фігури чи мелодичного звороту і т.д. Слід зазначити, що Е.Гордон розмежовує тональну та ритмічну аудіацію.

Загалом, він розрізняє **6 типів аудіації**:

1) внутрішньо-слуховий – коли ми слухаємо музичний уривок, ми отримуємо загальне враження, в контексті цього уривку, виділяючи головні звуки та ритмічні малюнки, на противагу незначним;

2) зоровий – коли ми здатні уявити звучання, читаючи ноти, без зовнішньої звукової допомоги;

3) графічний – коли ми записуємо те, що чуємо (наприклад, музичні диктанти);

4) моторно-руховий – коли ми виконуємо п'єсу напам'ять на інструменті або подумки;

5) креативно-спонтанний – коли ми імпровізуємо на незнайомі теми (або за інструментом, або в думках);

6) творчий – коли ми створюємо музику.

Кожний з цих типів, в свою чергу, проходить шість власних етапів: перші три етапи відбуваються одночасно: слухаючи звуки та ритми, організовуючи їх у мотиви і фрази та імітуючи їх в голові аж до рівня впізнавання усієї мелодії, її тональних та ритмічних моделей. 4-й етап – це збереження в голові того, що ми вже почули та організували в мелодію. Тут ми впізнаємо мелодію, ритмічні послідовності, повтор, форму, стиль, динаміку, та інші важливі фактори, що мають значення для цієї п'єси. Цей момент тісно пов'язаний з трьома попередніми, оскільки весь процес відбувається циклічно. На 5-му етапі відбувається свідоме пригадування того, що ми чули раніше (наприклад, день або місяць назад), так би мовити активне тренування пам'яті. І, нарешті, 6-й етап – це коли ми передбачаємо, що буде відбуватись у невідомій нам музиці. І тут спостерігається певна закономірність: чим більше ми слухаємо музики, тим ширше наш музичний словник, тим легше та цікавіше визначати та передбачати музичний розвиток.

Враховуючи розуміння аудіації та теорії вивчення музики, запропонованої Едвіном Гордоном, співвідношення аудіації і музичних здібностей, які забезпечують відповідні музичні досягнення, а в зв'язку з цим – важливість творчого підходу до сольфеджіо в моделях аудіації та виконання, слід сформулювати інноваційні підходи до теорії вивчення музики. Адже ця теорія ілюструє, які типи та стадії аудіації досягаються в процесі того, як учні здобувають певні музично-слухові та креативні навички, як вони опановують тональний, ритмічний, мелодичний зміст нового твору, як вміщують його в контекст знайомої музики.

У книзі «Навчання послідовностей в музиці: майстерність, значення та моделі» («*Learning Sequences in Music: Skill, Content, and Patterns*») [4], Е.Гордон використовує три терміни: *теорія вивчення музики, послідовності вивчення музики та заняття з цих послідовностей вивчення*. Він наголошує, що може бути тільки одна теорія вивчення музики, але в ній виділяються чотири послідовні етапи вивчення музики – це послідовність вивчення навичок, послідовність вивчення тону, послідовність вивчення ритму та послідовність вивчення моделей. Заняття з цих послідовностей вивчення являються, в свою чергу, зразками того, як теорія вивчення музики може бути використана практично згідно з особистим та педагогічним вибором учителя. Окремо чи у

поєднанні, ці заняття з послідовності вивчення не розраховані на те, щоби скласти метод навчання.

Гордонівська теорія вивчення музики іноді розглядається, як унікально новий підхід до всіх аспектів викладання музики. Така характеристика є не зовсім точною, оскільки метою теорії вивчення музики є забезпечення усіх вчителів музики знаннями та засобами для розвитку тонової та ритмічної аудіації в їхніх учнів у рамках традиційного викладання музики. Теорію вивчення музики варто розглядати як потужний метод покращити ті речі, які висококваліфіковані вчителі музики вже застосовують у практиці.

Висновки... Отже, узагальнюючи усе вищесказане, слід відмітити, що Е.Гордон пропонує створювати в учнів міцну основу навичок слухання та виконання через спів, ритмічні рухи та викладання тонових і ритмічних моделей до того, як їх ознайомлять з нотним письмом та музичною теорією. Цим дана теорія вивчення музики подібна до методик Ш.Судзуки, Ж.Далькроза, З.Кодая та К.Орфа, які віддавали перевагу вивченню спочатку музики, а потім нотної грамоти. Разом з тим, теорія Е.Гордона є відмінною від інших; вона унікальна в тому, що являється спробою залучити психологічні принципи до викладання та вивчення музики. І хоча ця теорія іноді видається надто ускладненою та теоретизованою, вона багато обіцяє та може виявитися корисною для викладання та вивчення музики.

Список використаних джерел та літератури:

1. Byrd M. E. Gordon's sequential music learning and its applicability to general music / M. E. Byrd. – Spring & Summer, 1991. The Quarterly, 2 (1-2), pp. 59-62. (Reprinted with permission in Visions of Research in Music Education, 16(2), Autumn, 2010). Retrieved from <http://www-usr.rider.edu/~vrme>.
2. Edwin Gordon Umuzikalnienie niemowląt i małych dzieci / G. Edwin. – Wydawnictwo ZamKor Kraków, 1997 – 130 s.
3. Zwolińska E. A. Podstawa programowa nauczania muzyki wg teorii uczenia się muzyki Edwina E. Gordona / E. A. Zwolińska, M. M. Gawryłkiewicz. – Bydgoszcz : Kreska 2007 – 79 s.
4. Gordon E. A Music Learning Theory for Newborn and Young Children / E. Gordon. – Chicago : GIA Publications, 2003 – 166 s.
5. Gordon E. Learning Sequences in Music: Skill, Content, and Patterns. – A Contemporary Music Learning Theory / E. Gordon. – Chicago : GIA Publications, Inc., 2012 – 336 s.
6. Gordon E. Preparatory audiation, audiation, and music learning theory: a handbook of a comprehensive music learning sequence / E. Gordon. – Chicago : GIA Publications, 2001 – 136 s.
7. Taggart C. C. Response to Edwin Gordon's «Early childhood music abuse: Misdeeds and Neglect» / C. C. Taggart. – 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www-usr.rider.edu/~vrme/v17n1/visions/article5>
8. The Gordon Institute for Music Learning (GIML) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://giml.org/>.

Анотация

Ю.В.Поплавская-Мельниченко

Теория музыкального обучения Эдвина Гордона

В статье рассмотрены особенности теории обучения музыке известного американского учёного-исследователя и педагога Эдвина Гордона, раскрыто содержание и суть введённого ученым нового термина и понятия «аудияция» («audiation»), определены типы аудияции и этапы подготовки к аудияции, представлено сравнение процессов освоения речевой информацией и музыкальной информацией, выделено их общие принципы, обнаружена связь данной теории с другими методиками раннего музыкального развития детей. На основе этого материала сделано вывод, что данная теория есть уникальной в попытке привлечь психологические принципы к преподаванию и изучению музыки, а также что она может быть чрезвычайно полезной в музыкальной педагогике.

Ключевые слова: Эдвин Гордон, теория музыкального обучения, аудияция.

Summary

Yu. V. Poplavska-Melnichenko

Music Learning Theory by Edwin E. Gordon

The article reveals the specifics of a theory of music learning, depicted by the well-known American researcher and teacher Edwin E. Gordon. It also shows the significance and the implication of the term «audiation», invented by the researcher, as well as it determines «audiation» types, as well as the stages of preparation for audiation, here the comparison between the processes of attaining music information and language information is presented and their common grounds are emphasized. Moreover, it discloses the relationship between this theory and other methods of children's early musical development. Based on this material the conclusion has been made that the mentioned theory is unique in its attempts to apply psychological principles towards teaching and learning music and also that it can be of paramount benefit in music education.

Key words: Edwin E. Gordon, music learning theory, audiation, audiating.

Дата надходження статті: «18» березня 2013 р.